

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

VÝTVARNÁ HRA VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ - PROJEKT

Bakalářská práce

Studijní program: B7505 – Vychovatelství
Studijní obor: 7505R004 – Pedagogika volného času
Autor práce: **Veronika Eflerová**
Vedoucí práce: Mgr. Hana Valešová, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Veronika Eflerová
Osobní číslo: P11000322
Studijní program: B7505 Vychovatelství
Studijní obor: Pedagogika volného času
Název tématu: Výtvarná hra ve školní družině - projekt
Zadávací katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:
Vytvoření a realizace výtvarného projektu ve školní družině

Požadavky:
Popsat práci ve školní družině.
Analýza výtvarných technik a postupů vhodných pro výtvarné činnosti v družině.
Realizace výtvarného projektu ve školní družině.
Pozorovací arch pro účely reflexe.

Metody:
Pozorování, reflexe, evaluace

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
HOLEYŠOVSKÁ, Anna. Zájmová činnost ve školní družině. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-807-3675-868.
KNOTOVÁ, Dana. Pedagogické dimenze volného času. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. Teorie a praxe projektové výuky. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4142-4.
ŠRITROVÁ, Dana. Nápady do školních lavic: výtvarná výchova a pracovní vyučování. Vyd.1. Praha: Septima, 2002. ISBN 80-721-6176-8.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Hana Valešová, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání bakalářské práce: 7. dubna 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. dubna 2014

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 7. dubna 2013

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Haně Valešové, Ph. D. za cenné rady a vstřícnost při konzultacích a vypracování mé bakalářské práce. Mé poděkování také patří Zdeně Krausové za pomoc při organizaci chodu školní družiny. Na závěr bych chtěla, také poděkovat své sestře Ing. Jaroslavě Eflerové za věcné rady a celé rodině za podporu.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na uplatnění výtvarné výchovy v mimoškolní činnosti. Práce se zaměřuje na školní družinu. Zkoumá výtvarné techniky a postupy. Vysvětluje projektovou výuku a vyučování. Realizuje projekt s názvem Planeta krásy. V závěru je uvedena reflexe výtvarného projektu.

Klíčová slova

Projekt, projektový výuka, školní družina, školní vzdělávací program, výtvarná výchova, výtvarné techniky.

Annotation

This bachelor thesis focuses on the application of art education in extra-curricular activities. The thesis describes work at after-school childcare. Analysis of art techniques and procedures. Clarification of project-based teaching and learning process. Implementation of project called "Planeta krásy". In conclusion, it is introduced reflection of this project.

Key words

Art, Art techniques, After-school childcare, Project, Project-based learning, school education programme.

OBSAH

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK.....	9
SEZNAM ZKRATEK	11
ÚVOD.....	12
TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1. ŠKOLNÍ DRUŽINA	13
1.1 Školní vzdělávací program	15
1.1.1 Obsah ŠVP.....	16
1.1.2 Cíle ŠVP	16
1.1.3 Kompetence ŠVP.....	16
2. VÝTVARNÁ VÝCHOVA.....	17
2.1 Výrazové prostředky.....	18
2.2 Výtvarný projev	19
2.2.1 Symbol v dětském výtvarném projevu	19
2.3 Výtvarná výchova ve 3., 4. a 5. ročníku	20
2.3.1 Výtvarná výchova ve 3. ročníku	20
2.3.2 Výtvarná výchova ve 4. ročníku	21
2.3.3 Výtvarná výchova v 5. ročníku.....	21
3. VÝTVARNÉ TECHNIKY	22
3.1 Kresba	22
3.1.1 Techniky kresby suchou stopou.....	22
3.1.1 Techniky suchou stopou	23

3.1.2 Techniky kresby mokrou stopou.....	23
3.2 Malba	24
3.3 Grafika	26
3.4 Prostorová tvorba.....	28
3.5 Soudobé výtvarné postupy	30
4. PROJEKTOVÁ VÝUKA	33
4.1 Projekt.....	33
4.2 Fáze projektu.....	34
4.3 Projektový cyklus	34
PRAKTICKÁ ČÁST	35
5. PROJEKT.....	35
5.1 Skupina a prostředí projektu	36
5.1.1 Skupina	36
5.1.2 Prostředí	36
5.2 Realizace projektu.....	37
5.3 Vyhodnocení projektu.....	44
5.3.1 Vyhodnocení úkolů.....	44
5.3.2 Celkové vyhodnocení projektu	49
5.4 SWOT analýza.....	49
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	53
SEZNAM PŘÍLOH.....	57

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Základní škola Slovanka	36
Obrázek 2: Planeta Země	38
Obrázek 3: Flóra	39
Obrázek 4: Koláž ryby	41
Obrázek 5: Plazi	41
Obrázek 6: Ptačí říše	42
Obrázek 7: Roláž savci	43
Obrázek 8: Koláž	58
Obrázek 9: Malba plazů	58
Obrázek 10: Struktura listu	59
Obrázek 11: Roláž savců	59
Obrázek 12: Vosková rezerva	60
Obrázek 13: Lesní krajina	60
Obrázek 14: Plakát výstavy	61
Obrázek 15: Před zahájením	62
Obrázek 16: Výstava	62
Obrázek 17: "Bodování" děl	63
Obrázek 18: Hodnocení výstavy	63

Seznam tabulek

Tabulka 1: Planeta krásy	35
--------------------------------	----

Tabulka 2: Swot analýza.....	50
------------------------------	----

SEZNAM ZKRATEK

Zkratka	Význam
aj	a jiné
atd.	a tak dále
č.	číslo
např.	například
s.	strana
Sb.	sbírka zákonů
ŠVP	školní vzdělávací program
ZŠ	základní škola

ÚVOD

Tato bakalářská práce pojednává o výtvarné hře ve školní družině. Toto téma jsem si zvolila proto, že mě velmi zajímá výtvarná výchova. Díky bakalářské práci si mohu svoje výtvarné dovednosti, které jsem získala studiem na Technické univerzitě v Liberci v oboru Pedagogika volného času, vyzkoušet i s dětmi ve školní družině.

Cílem mé bakalářské práce je vypracovat projekt a poté ho zrealizovat ve školní družině. Projekt je zaměřen na výtvarné techniky, na jejich zdokonalení a získání nových zkušeností v oblasti výtvarné výchovy.

Bakalářská práce je rozdělena na tři části, teoretickou část, praktickou část a zhodnocení celého projektu. Teoretická část se zabývá vymezením pojmu školní družina a vším, co s tímto pojmem úzce souvisí. Ve své práci také vymezuji školní vzdělávací program, který je nedílnou součástí školní družiny. Dále se práce zaměřuje na výtvarnou výchovu, na to, jaké výrazové prostředky zde můžeme použít. Pak se zabýváme tím, jak výtvarná výchova ovlivňuje žáky ve 3., 4. a 5. ročníku. Poté se práce zabývá výtvarnými technikami, které se v současnosti používají. Na konci teoretické části je vysvětlen pojem projekt a vše podstatné, co s ním souvisí.

Praktická část práce se věnuje samotnému konkrétnímu projektu. Projekt je zde popsán od svého počátku až po skončení. Uvádím, jaké byly zvoleny techniky, materiály a pomůcky. Dále se zde popisuje realizace projektu ve školní družině a to, jak vše probíhalo.

Třetí část je zaměřena na zhodnocení celého projektu. V této části hodnotím, jestli byly techniky a materiály zvoleny dobře a vhodně. Hodnotím nejen já jako lektor, ale hodnotí i zúčastnění žáci. Nejdříve ocením každý úkol samostatně, aby byly lépe vidět postupy, zvolené techniky, některé chyby, kterých jsem se mohla dopustit, a řešení těchto chyb pro příště. Poté posoudím projekt jako celek, přičemž se chci zaměřit zejména na to, jestli splnil má očekávání a cíle práce. Zde také používám SWOT analýzu, ve které oceňuji silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby, které se mohou v projektu objevit a kterých by bylo lepší se vyvarovat.

V závěru se zabývám celkovým zhodnocením mé bakalářské práce, tedy tím, jak se mi povedlo splnit všechny stanovené cíle.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ŠKOLNÍ DRUŽINA

Je to školské zařízení pro děti od 6 do 12 let. Zabezpečuje zájmovou, odpočinkovou a rekreační činnost, ale také přípravu na školní vyučování. Většinou je zřizována pod základní školou, ale může být zřízena i jako samostatné zařízení; může sloužit pro jednu, nebo více škol. Družina zastává sociální funkci, kdy rodičům nabízí péči o děti před a po skončení vyučování nebo před odchodem za jinými, mimoškolními aktivitami. Družina může být v provozu i o prázdninách. Družiny zřizují zájmové kroužky, přičemž členy kroužku mohou být i ti, kteří nejsou členy družiny. Družina většinou funguje před školním vyučováním od 6.30 do 8.00 hodin a po vyučování od 12.00 do 17.00 hodin. Děti do školní družiny chodí na základě písemné dohody, kterou škola uzavírá s jejich rodiči. O chod družiny se starají buď pedagogové, nebo vychovatelé. Družina má rovněž svůj vnitřní řád, kde jsou vymezena práva a povinnosti dětí a rodičů, podmínky docházky a pravidla činnosti v družině. (Knotová, 2011)

Školní družina je pro děti přechodem mezi výukou ve třídách a pobytem doma. Školní družina navozuje a též dále rozvíjí kompetence k učení, kompetence komunikativní, sociální a interpersonální, občanské kompetence a kompetence k trávení volného času. Děti se učí žít s ostatními, spolupracovat a tolerovat individualitu ostatních. Nejdůležitějšími subjekty družiny jsou děti a vychovatelé. Důležité je i zařízení a prostředí školní družiny. Školní družina má většinou vlastní prostory, které jsou zařízeny jako herny a odpovídají potřebám dětí (Hájek, Pávková, 2011). Školní družina musí podle školského zákona vést pedagogickou dokumentaci, která obsahuje:

- a. rozhodnutí o zápisu,
- b. evidenci žáků,
- c. doklady o přijetí,
- d. školní vzdělávací program školní družiny,
- e. doklady o průběhu vzdělávání,
- f. vnitřní řád školní družiny,
- g. knihu úrazů.

Školní družina nabízí mnoho činností, ze kterých si mohou děti vybrat. Jsou to pohybové a tělovýchovné aktivity, které mají preventivní a motivační charakter. Lze sem snadno zabudovat výchovu multikulturní, environmentální a ekologickou a taktéž protidrogové aspekty výchovy. Je také možné využít výtvarné činnosti, kdy motivací pro výtvarné projevy dětí se stávají především emocionální zážitky. Dalšími činnostmi, které lze realizovat ve školní družině, jsou tzv. rukodělné činnosti, které mohou napomáhat ke zlepšení školního prospěchu. Děti se naučí soustředit se na práci a dovést ji k cíli. Tyto činnosti mohou rovněž vést k celkovému zklidnění dětí a naučit je soustředění. Ve školní družině se dá uplatnit také hudba. V této oblasti mohou být děti vedeny především k poslechu, tanci a k živému hudebnímu projevu, jak pěveckému, tak i instrumentálnímu. Další činností, která se může realizovat ve školní družině, je činnost literárně-dramatická, která vede k rozvoji komunikačních dovedností. Dramatická výchova se může uplatnit také i při přípravě na vyučování, zejména na český jazyk. Dalšími činnostmi jsou činnosti přírodovědné a vlastivědné. Ty lze rozlišit do tří oblastí: A. oblast rozumová, B. oblast citová, C. oblast volní. Nejčastější formou těchto činností jsou různé exkurze, vycházky či prohlídky. Dokonce i výpočetní technika se může využít ve školní družině. Základem práce s počítačem ve školní družině je hra. Může sloužit k procvičování probíraného učiva nebo k dalšímu vzdělávání žáků. (Hájek, Pávková, 2011)

Ve školní družině jsou stejně důležité i odpočinkové činnosti, které odstraňují únavu, plní psychohygienické poslání a regenerují síly. Žáci buďto odpočívají na koberci, nebo hrají klidové hry aj. Mohou odpočívat i při pobytu venku. K tomu slouží především sportovní aktivity. Pro odpočinek slouží i jiné zájmové aktivity, které rozvíjí i osobnost dítěte, především napomáhají k seberealizaci, poznání a rozvoji dovedností. Školní družina může organizovat také zájmové útvary nebo příležitostné akce. Ty se většinou provozují za úplaty, kterou stanovuje ředitel. Základní formou trávení volného času ve školní družině je hra, která přináší emoce a zážitky. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Vše o školních družinách a jejich fungování upravuje vyhláška č. 74/2004 Sb., o zájmovém vzdělávání.

Školní družina může být buď pravidelná činnost, příležitostná akce, nebo nabízí spontánní aktivity (Hájek, 2007).

- a. Pravidelná činnost stanovuje týdenní skladbu činností, které jsou zájmového či tělovýchovného charakteru.
- b. Příležitostná akce je většinou rámec jednoho oddělení a není zahrnuta do týdenní skladby činností. Například besídky, slavnosti, výlety aj.
- c. Spontánní aktivity jsou klidové činnosti, které většinou probíhají po obědě. Vychovatelky při nich musí zajišťovat bezpečnost žáků, ale ještě by měly navozovat a podněcovat některé vlastní aktivity žáků. (Hájek, 2007)

Hájek (2007, s. 27) říká: „Školní družina organizuje pravidelnou činnost oddělení a případně zájmových útvarů, pořádá (nebo spolupořádá) příležitostné akce a v průběhu dne nabízí spontánní aktivity. Družina umožňuje žákům i odpočinek a přípravu na vyučování.“

1.1 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program vychází ze zákona č. 561/2004 Sb. Škola si vytvoří svůj ŠVP podle rámcového vzdělávacího programu. Je to závazný dokument, na kterém se podílí celý pedagogický sbor, který zde zúročí své zkušenosti. Naváže na analýzu předešlých činností a zhodnotí, co bylo dobré a co ne, co by šlo zlepšit. Pokusí se řešit vzniklé problémy. Předností ŠVP je hlavně to, že se program vytváří pro konkrétní a známé prostředí a že navazuje na osvědčené zkušenosti. Dá se sice měnit, ale měl by inspirovat. ŠVP se nachází v několika rovinách – legislativní, pedagogické, evaluační a společenské. Tento program dokonce formuluje, jak nejvhodněji a nejefektivněji využít volný čas, a taktéž stanovuje specifická hodnotící kritéria. ŠVP družiny napomáhá vytvářet povědomí o družině, jejích aktivitách a zaměření. (Hájek, 2007)

Hájek (2007, s. 14) tvrdí: „ŠVP pro družinu je povinným zveřejněným dokumentem. Slouží pedagogům, rodičům, zřizovateli i kontrolním orgánům. Je kolektivním dílem pedagogů pro konkrétní družinu a její podmínky. Vychází z analýzy předchozí činnosti, navrhuje činnosti a jejich souvztažnost podle kurikulárního přístupu, má umožňovat operativní změny.“

1.1.1 Obsah ŠVP

ŠVP formuluje konkrétní cíle vzdělávání i jeho obsah. Navrhuje výchovné formy, časový plán a také charakterizuje materiální, ekonomické a personální otázky školní družiny. Rovněž vymezuje podmínky pro bezpečnost a ochranu zdraví žáků. Navazuje na program školy, musí obsahovat identifikační údaje školy, charakteristiku a vzdělávací program školy. (Hájek, 2007)

1.1.2 Cíle ŠVP

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání poskytuje ŠVP přehled hlavních cílů. Při stanovení cílů se vychází ze vzdělávací soustavy. Základní cíle lze doplnit o specifické cíle pro školní družinu. (Hájek, 2007)

1.1.3 Kompetence ŠVP

Kompetence ŠVP představují cílové stavy, k nimž by se mělo směřovat ve vzdělávání. Díky volnočasovým aktivitám jsou rozvíjeny hlavně kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální, interpersonální, občanské a kompetence k trávení volného času. (Hájek, 2007)

2. VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Roeselová (2003, s. 3) tvrdí, že výtvarná výchova je „*obor s dynamicky se rozvíjející teorií, s různými výtvarně výchovnými koncepcemi, s úzkou vazbou na výtvarné umění, s rozsáhlou tematickou sférou, s odlišnými aktivitami a vyjadřovacími prostředky*“. Výtvarná výchova obsahuje dva okruhy, a to výtvarné vzdělávání a výchovné působení. Obě složky se stále obohacují:

- a. o filozofické přístupy ke světu a vzdělávání,
- b. o životní zkušenosti a podněty, které pedagog získává praxí,
- c. o pedagogické experimenty a z nich pramenící nové metody,
- d. o proměny výtvarného umění – téma, technologie. (Roeselová, 2003)

Výtvarná výchova má též vzdělávací složku, která obsahuje odborné znalosti a dovednosti, vlastní výtvarnou tvorbu a porozumění výtvarnému vyjadřování. Vychází také vstříc potřebám společnosti. Výtvarná výchova může být taktéž prospěšná jako nástroj výchovy k humánním hodnotám. Ve výtvarné výchově se odráží prožitek nebo fantazie, které pomáhají pochopit situaci. Vládne tu součinnost smyslového přístupu a rozumové úvahy. Výtvarná výchova plní cíle obecně dispozičního rozvoje i rozvoje speciálních dispozic, a to hlavně dispozic výtvarně estetických a tvořivých. Hlavními oblastmi kultivace výtvarnou výchovou jsou – poznávací procesy, hodnotně orientační činnosti, přetvářecí aktivity a sociální komunikace. Naplnění všech cílů je záležitost dlouhodobá, která přesahuje vyučovací hodinu, ročník a stupeň vzdělávání. Je to celoživotní proces. (Dvořáková, Hazuková, 2002; Roeselová, 2003; Uždil, 2002)

Integrace výtvarné výchovy je přístup k vyučování výtvarné výchovy, kdy se spojí vyučování výtvarné výchovy s dalšími předměty, a to obsahem, poznatky a hodinovou dotací. (Zachová, 2000)

Výtvarné umění je zdroj, ze kterého výtvarná výchova čerpá. Ve výtvarném projevu uplatňujeme způsob myšlení, který odpovídá věku, schopnostem, zkušenostem a výtvarně projevovému typu. Výtvarné umění je rovněž zdroj, z kterého by měla trvale čerpat i prostorová tvorba. Pomocí umění se vnímá výtvarný jazyk, kvalita a krása. Mohou se jím obohacovat, využívat jeho vyjadřovací prostředky ve vlastním vyjádření. (Pošarová, 2012; Roeselová, 2003)

Výtvarná technika je výrazové vyznění námětu nebo řešení výtvarného problému. Vztah se vytváří pomocí např. emočního prožívání a estetického hodnocení. Nástroje výtvarné techniky jsou dokonce nástroje, kterými se pokoušíme vyjádřit vnitřní a vnější svět. Zvolená technika nesmí být samoúčelná, musí souviset se zvolenou technikou a rozvíjet fantazii. (Pošarová, 2012)

Výtvarné téma je východisko pro větší výtvarný celek. Náměty rozvíjí u tématu podstatu pomocí různých úhlů pohledu. (Roeselová, 2003)

Výtvarné úkoly jsou dlouhodobé cíle rozvoje osobností žáků. Obsahují výtvarné problémy, které se snažíme ve vyučovací hodině řešit pomocí projektů, řad, programů. (Hazuková, Dvořáková, 2002)

Výtvarný problém je učební látka, která je obsažena v námětu. Výtvarný problém je tématem samým o sobě. (Roeselová, 2003)

2.1 Výrazové prostředky

Mezi výrazové prostředky ve výtvarném umění patří např. linie, barva, tvar, prostor a kompozice.

Linie je čára, znak, kterým se předmět odlišuje od pozadí. Rozlišovací funkci má obrysová linie. Linie se nejvíce uplatňuje v kresbě a malbě. Linie je buď kreslená, malovaná, ale i rytá, nebo tvořená drátem, vláknem. Linie je znakem lineární kompozice. (Kavčáková, Maliva, 1994)

Barva plní několik funkcí v díle. Např. rozlišovací, kdy charakterizuje určitý předmět, nebo plní prostorovou, emotivní a symbolickou funkci. Přístup umělce k barvě může být stejný jako básníka ke slovu. (Kavčáková, Maliva, 1994)

Tvar bývá tvořen liniemi a barevnými plochami. Je realistický a podléhá určité umělecké stylizaci. Tvar má schopnost přijímat nekonečně mnoho variací, rytmus, barvu, světlo a prostor. (Kavčáková, Maliva, 1994)

Prostor je základním prostředkem především v architektuře. Hlavní funkci zde hrají linie, barva, tvar a světlo. (Kavčáková, Maliva, 1994)

Kompozice je uspořádání výtvarných prvků. Při malbě si umělec rozmísťuje komponenty na ploše. Přitom v lineární kompozici se umělec snaží dojít k celkové harmonii, aby všechny komponenty byly vyvážené. (Kavčáková, Maliva, 1994)

2.2 Výtvarný projev

Výtvarný projev může ukázat, zda se dítěti ve třídě líbí nebo zda družina splňuje očekávání. Dítě může vše zachytit v malbě, kresbě nebo ve fotodokumentaci. Vždy je lepší, aby si dítě samo uvědomovalo, co do prostředí, které ztvárňuje, patří a jak nejlépe ho zachytit. Důležitá je motivace, protože bez ní by byla reflexe zbytečná. (Karusická, 1985)

Výtvarný projev je zčásti založen na vrozených předpokladech, ale velmi závisí na duševní sféře dítěte. Podobně důležitá je individualita, zájmy a všestrannost postojů, které zaujímá dítě vůči světu a sobě samému. Obsahy děl dítěte jsou vlastně zkušenosti dítěte a vládne zde emocionální moment. Také se zde uplatňuje subjektivizující složka, což jsou individuální vlastnosti nebo vypěstované či vrozené záliby. Subjektivizující složka se může projevit jak v obsahové stránce (výběr tématu), tak i ve výběru barev nebo kompozici. Představa je hlavním východiskem pro vznik formy a ovlivňuje tahy. (Toufal, 1985)

Uždil (2002, s. 86) říká: „*Děti hodnotí své vlastní projevy spíš po stránce věcné, jsou spokojeny, pokud je jejich obraz dost úplný a jeho názornost dostatečná.*“ Děti zvláště neuvažují o barevné sounáležitosti, plošné kompozici a tvarové zkratce, protože tyto techniky patří do jejich přirozených schopností. Děti vidí u dospělých umělců jako to cenné spíše přednost zobrazení, inkluzivní podání a shodu se skutečností. Všechny znaky ztvárněné dětmi vychází ze všech smyslů, nejen zraku. Kresba se zdokonaluje a obohacuje tím, jak dítě roste a získává zkušenost se světem. Ve výtvarné tvorbě se pak soustřeďuje na vyjádření této zkušenosti. (Uždil, 2002)

2.2.1 Symbol v dětském výtvarném projevu

Symbol patří mezi základní komunikační prostředky, ale je obestřen záhadou. Symbol je též základem uměleckého vyjadřování. (Babrádová, 2004)

Aby dítě mohlo dobře a správně prezentovat, co cítí a myslí, pomocí řeči, je dobré dát dítěti možnost sdělit pocity a myšlenky pomocí grafického ztvárnění. Ale

když už dítě ovládá řeč, může i nadále grafické ztvárnění pomoci, protože některé skutečnosti občas nejdou vyjádřit slovy, a pak právě může pomoci grafické vyjádření. Grafický znak se většinou stává symbolem. Některé ze symbolů mají svoji povahu, což umožňuje být blízko, nebo dokonce uvnitř skutečnosti a tím se zároveň vzdalovat fantazii a apelovat na to, co je uloženo ve vědomí jako vzpomínka. (Babyrádová, 2004)

V dětském výtvarném projevu je důležitá kodifikace znaku v grafickém projevu, která souvisí všeobecně se zákonitostmi mentálního vývoje osobnosti. Nejvíce však s vývojem inteligence. Důležité je i to, abychom nijak nenarušili přirozenou organizaci prostoru v dětské kresbě, která má mnoho společného s kompozičními principy výtvarného díla. Kresba dítěte se ale stává ve své rozvrženosti odvážným pokusem zmapovat prostor. Dítěti nejdříve slouží k vyjádření vztahů ke světu kresba a později slovo. Důležitý předpoklad pro zachování symbolu je přímý styk s objektivní realitou. V zakoušení objektivní reality se pomalu vybírají vlastnosti, které dítě poté zobrazuje a povyšuje do symbolu. Potom, co dítě více zakouší realitu okolního světa i existenci sebe sama, vytváří symbolický obraz světa, jehož hodnota spočívá v tom, že obraz je ovlivněn hlavně citem. Je-li u nás důležitá naléhavá potřeba symbolu, je vyjádřena v grafickém projevu dítěte a je potřeba uskutečnit pozorování. Hlavně v kresbě a malbě je symbolizace nepřetržitá. Jazyk dětského vyjádření kresbou můžeme také chápat jako formu primárního vyjádření. Primární vyjádření vysvětluje Merleau-Ponty takto: *„Primární vyjádření není odvozeným úkolem, který by namísto výpovědi substituoval znaky převzaté odjinud i s jejich smyslem a pravidly použití. Nevyčerpává se v okamžiku, kdy k němu dochází, a naopak ustavuje řád a zakládá instituci nebo tradici.“* (In: Babyrádová, 2004, s. 75). Tento princip nám pomáhá odlišovat tvarosloví dětských kreseb, které pochází z různých kulturních prostředí (Babyrádová, 2004).

2.3 Výtvarná výchova ve 3., 4. a 5. ročníku

2.3.1 Výtvarná výchova ve 3. ročníku

Ve 3. ročníku je výtvarné vyjadřování soustředěno na poznání, založeno na zážitcích a citových vztazích k současnosti. Hlavním rysem je spontánní zájem, kdy žák potřebuje vyslovit vlastní názor a hodnocení. Hlavním úkolem je rozvíjet představivost a tvořivost. Vše se projevuje v kompozičních rozložení, barevném řešení a ve vyjádření prostoru. Výtvarná činnost se opírá o prvky skutečnosti. Náměty proto volíme na

základě představ a zážitků. Žáci pak představy vytváří a zpřesňují. (Macko, Nevřelová, 1987)

Náměty ve třetím ročníku jsou hlavně zážitky dětí, např. z prázdnin, výletů, různých návštěv atd. Další zážitky pochází třeba z čtení knih, poslouchání básniček, písni nebo říkanek. (Macko, Nevřelová, 1987)

Technikami jsou hlavně kresba a malba. Z kresby to jsou techniky pera, dřívěk a pastelů. Z malby používají děti tyto techniky: temperová, akvarelová nebo domalovaná koláž. (Macko, Nevřelová, 1987)

2.3.2 Výtvarná výchova ve 4. ročníku

Ve 4. ročníku se pokračuje v rozvíjení zážitků, ale důsledně se opíráme o rozvíjející se schopnost vnímání a pozorování, vytváření konkrétních zrakových představ a jejich přeměnu ve výtvarně grafickou výpověď. V tomto věku se ještě rozvíjí tvořivost a představivost. (Macko, Nevřelová, 1990)

Náměty ve čtvrtém ročníku jsou hlavně příhody, které žák zažil sám nebo s kamarády, různé hry a zábavy, ale též příroda a také různé sporty, které absolvoval (Macko, Nevřelová, 1987).

2.3.3 Výtvarná výchova v 5. ročníku

V 5. ročníku se rozvoj soustřeďuje hlavně na tvořivost a představivost na základě představ a fantazie. Rozvoj se uskutečňuje při zobrazování zážitků a námětů z osobního nebo společenského života. Žáci v tomto ročníku vnímají a poznávají skutečnost analytičtěji než v nižších ročnících. Psychologický rozvoj pomáhá k uvědomělejší výtvarné realizaci. Výtvarná kultura v 5. ročníku zahrnuje základní problematiku výtvarného umění, architektury a životního prostředí. (Macko, Nevřelová, 1990)

3. VÝTVARNÉ TECHNIKY

Patří sem kresba, malba, grafika, prostorová tvorba a soudobé výtvarné postupy.

3.1 Kresba

Kresba je výtvarná technika založená na lineárním vyjádření. Kresbu můžeme upravovat pomocí lavírování, stínování nebo kolorování. V kresbě používáme tužky, pastelky, voskovky, olejové pastely, rudku, uhel i tuše. Nástroje, které používáme při kresbě, se skládají z částech barvy a pigmentů. Mezi hlavní nástroje patří pera, např. ocelové, rákosové, husí, labutí aj. (Hodge, 1999; Vondrová, 2001)

Tato technika je nejpřirozenější výtvarnou činností. Kresba je pohyb ruky s nástrojem, gesto a jeho rytmus, barevná stopa. Jde o shromáždění stop o linie, tečky, kroužky, čmáranice. Kresebná hra plynule přechází do uvědomělého kreslířského projevu. Kresbou se vyjadřují abstraktní pojmy, myšlenky a postoje. Kreslící dítě zkoumá rovněž řeč linií, pozoruje účinky světla a stínu, všímá si charakteristiky tvarů, objemů a jejich vztahů. Poznatky využívá při hledání řešení námětu nebo při hledání výrazu. V kresbě se uplatní dětská hravost i odvaha. Kresba se volí hlavně z důvodu, že žák má možnost velké šíře výtvarných poloh a je to pro dítě nejvlastnější vyjadřovací prostředek. Kresba se používá pro ilustraci představ a zájmů, vypráví a vytváří seriály. Rozlišujeme techniky kresby suchou, nebo mokrou stopou. Kresba se objevuje ve třech podobách (Roeselová, 1996; Uždil, 2002):

- a. Kresba z představy, což je výtvarná výpověď, která směřuje k nalezení vlastního místa.
- b. Kresba motivovaná pozorováním skutečnosti; tato kresba odkrývá podoby světa a spojuje je s dalšími výtvarnými otázkami.
- c. Kresba návrhová se vyznačuje pohotovým záznamem nápadu, rozvíjí výtvarné nebo funkční varianty a přechody od představ k realizaci. (Roeselová, 1996)

3.1.1 Techniky kresby suchou stopou

Suchá stopa je technika, která zanechává stopy pigmentu. Vedou se linie, využívají se gesta, vytváří se šrafura a v dětském výtvarném projevu tato kresba působí bezprostředně a živě. Do skupiny technik kresby suchou stopou patří: kresba tužkou, rudkou a uhlem. (Roeselová, 1996)

Kresba tužkou je základní technika, která má širokou škálu využití. Dělí se na lineární kresbu a stínovanou kresbu. Lineární kresba používá měkkou tuhu. Měkké tuhy se používají hlavně na velké formáty na přítlak, šrafování nebo kontrasty. (Roeselová, 1996)

Kresba rudkou umožňuje monumentální vyjádření pomocí masivní a syté stopy. Pokud kresbu rudkou kombinujeme s jinými technikami, pak nejlépe s uhlím, olejovými pastely nebo perokresbou (Roeselová, 1996).

Kresba uhlím je technika nejvhodnější pro studijní kresbu. Kresebná stopa zanechává kresebný materiál na ploše. Stopy ovlivňují výrazovost kresby. Pracujeme zde s linkou, šrafováním nebo s roztíranou plochou. Kresba uhlím je taktéž vhodná pro kombinování s jinými technikami. (Kolektiv autorů, 1987; Roeselová, 1996)

3.1.1 Techniky suchou stopou

Suchá stopa je technika, která zanechává stopy pigmentu. Vedou se linie, využívají se gesta, vytváří se šrafura v dětském výtvarném projevu, tato kresba působí bezprostředně a živě. Patří sem: kresba tužkou, rudkou a uhlím (Roeselová, 1996).

Kresba tužkou je základní technika, která má širokou škálu využití. Dělí se na lineární kresbu a stínovanou kresbu. Lineární kresba používá měkkou tuhu. Měkké tuhy se používají hlavně na velké formáty na přítlak, šrafování nebo kontrasty (Roeselová, 1996).

Kresba rudkou umožňuje monumentální vyjádření pomocí masivní a syté stopy. Když kresbu rudkou kombinujeme s jinými technikami je nejlepší s uhlím, olejovými pastely nebo perokresbou (Roeselová, 1996).

Kresba uhlím je technika nejvhodnější studijní kresba. Kresebná stopa zanechává kresebný materiál na ploše. Stopy ovlivňují výrazovost kresby. Pracujeme zde s linkou, šrafováním nebo s roztíranou plochou. Kresba uhlím je taktéž vhodná pro kombinování jinými technikami (Kolektiv autorů, 1987; Roeselová, 1996).

3.1.2 Techniky kresby mokrou stopou

Mokrý stopa je kreslířská technika využívající nástroj a barvy. Žák objevuje další polohy kreslířského výrazu, který pomáhá vytvářet stopu, objevuje nové nástroje a syté

barvy. Patří sem: perokresba, kresba dřívkem, kresba štětcem, kresba fixem a lavírová kresba. (Reselová, 1996)

Perokresba vychází z lineární kresby. Vyznačuje se velkou poutavostí především v kontrastu linií a bílých a tmavších ploch. Na stínovanou kresbu používáme pero, které má měkký a tupý hrot, kdežto ve studijní kresbě používáme ostřejší „dámské“ pero s úzkou stopou. „Francouzské“ pero používáme pro dynamickou kresbu a redispero pro dekorativní úlohy a písmo. (Roeselová, 1996)

Kresba dřívkem je vhodná pro všechny věkové kategorie, a dokonce je to hned po kresbě tužkou nejvhodnější kresebná technika (Roeselová, 1996).

Kresba fixy je nejčastěji používaná technika, hlavně k dekorativnímu projevu. Kombinace s jinými technikami se uplatňuje omezeně (Roeselová, 1996).

Lavírová kresba se provádí rozmýváním lineární tušové kresby. Kresba tuší může být rovněž tónována několika odstíny (Kolektiv autorů, 1987).

3.2 Malba

Malba rozvíjí fantazii a vkus dítěte. S barvami můžeme experimentovat. Velmi často malbu kombinujeme. Také máme různé druhy barev, např. temperové, anilinové nebo latexové. Důležitým nástrojem v malbě je štětec, ale mohou se použít i jiné nástroje, např. houbičky, kartáčky aj. Důležitá je i malířská paleta, na které si připravíme barvy a též je zde mícháme. (Hodge, 1999; Vondrová, 2001)

Malba pomáhá dětem se ztvárněním emocí, vztahů, prožitků a skutečností našeho světa. Barvy děti cítí jako barevné hmoty. Malířský projev podmiňuje barevné cítění, vnímání výrazových hodnot barev, svobodné uplatnění barevných představ a způsob podání malby. Děti potřebují klást na papír barevné kombinace tak, jak cítí jejich význam a výmluvnost. K vedení malířského projevu je proto potřeba tolerantní přístup pedagoga. Ten by měl nabídnout více možných řešení, předkládat podněty pro úvahu a vcítění se do řeči barev, ale ne jako závazný pokyn. Malba se objevuje ve třech podobách. (Roeselová, 1996)

- a. Malba z představy navazuje na znaky vzniklé v kresbě. Soustřeďuje se na linii, tvar nebo podobu.

- b. Malba motivovaná pozorováním skutečnosti je volná parafráze viděného, která se v pojetí liší. Každý objevuje jiné podněty, např. škálu barev, barevné kontrasty, vztah motivu a pozadí, jednoduchost nebo komplikovanost barevné skladby, mihotání světla, modelaci objemu či dekorativnost upořádání.
- c. Návrhová malba řeší varianty výtvarných etud. Zkoumají se vlastnosti barev a vazeb, jejich výrazové nebo dekorativní účinky. (Roeselová, 1996)

Tradiční malba se objevuje tam, kde se pracuje s tekutou barvou a štětcem. V malbě se barvy ředí velkým množstvím vody. Temperové barvy se používají hlavně pro pokrytí velkých ploch, nebo když se střídá barevná plocha s barevnou linií. Nejlepší na temperové barvy jsou štětínové štětce. (Uždil, 2002)

Malba temperou je nejvýznamnější technika v malování. Temperové barvy poskytují neomezenou možnost mísit odstíny k vyjádření pocitů a představ. Kombinace s jinými technikami nebývá častá. Také jsou zde důležité štětce. Vlasový štětec je velmi poddajný a pružný, ale nehodí se na roztírání tuhé barvy. Štětínový štětec je zase nepoddajný, ale pevný, barvu jím lze dobře nanášet, ačkoli zanechává širokou stopu, a proto není vhodný na detaily. K pastózní a husté malbě používáme ploché a tvrdé štětce. Pokud ale žáci zvolí podmalbu až do výraznějšího popředí, je dobré kombinovat kulatý a plochý štětec. (Roeselová, 1996)

Malba akvarelem využívá všech barev kromě běloby, která se nahrazuje prosvítajícím bílým tónem podkladu. Akvarel se dá velmi dobře kombinovat s jinými technikami a je to velmi časté. Je to nejdostupnější a velmi často užívaná technika. Práce s tekoucí barvou na mokré podkladě vytváří spontánní malířský přednes. Vodové barvy mají několik druhů. Jsou to knoflíkové vodové barvy, anilinové barvy a klasické akrylové barvy. Nejlepší štětec na malbu akvarelem je kulatý vlasový, protože tento štětec pojme dostatek vody. (Roeselová, 1996)

Výtvarné uplatnění pastelu se nachází na rozhraní kresby a malby. Pastely se liší podle pojiva. Spojuje je barevný pigment, jsou např. suché, mastné, voskové. Hustotu a jas pastelu rovněž ovlivňuje materiál a odstín papíru. Malbu suchými pastely řadíme do klasických technik. Suchý pastel se dá použít na neroztíranou i roztíranou malbu. Neroztíraná malba se vytváří vrstvením linií bez dotyků, a tím se uschovávají ostré

stopy pastelu. Roztíraná malba vznikne tím, že žáci vytváří podklad bez detailů, vznikají tím nové barevné tóny. Technika malby suchými pastely se moc nehodí pro další kombinování. Ani technika kresby olejovým pastelem se příliš neobjevuje v kombinaci s jinými technikami. Voskové pastely se spíše hodí pro menší děti, protože se používají na malé formáty. Velmi dobře lze voskové pastely spojit s akvarelem. (Roeselová, 1996)

Olejomalba se používá už od doby renesance. Maluje se na šepsované plátno. Ve stínech se užívá řídkých barev. (Kolektiv autorů, 1987)

3.3 Grafika

Základními výtvarnými prvky grafiky jsou linie a plocha i kontrast bílé a černé. Nejdříve se dítě seznámí s principy tisku a spojí si výtvarné úkony s výslednou podobou grafického listu. To znamená, že se seznamuje s kroky, které vedou k osvojení jednotlivých grafických postupů. Žák se seznamuje s matricemi, nástroji a kombinuje techniky. Grafický projev přináší pocit úspěchu a podporuje zájem o ostatní, méně přitažlivé výtvarné aktivity. Změny výtvarných postojů obohacují dětský kreslířský a malířský projev a rovněž vnášejí do grafiky inspirativní pohledy na svět. Hlavním znakem je rozmnožovací výtvarná práce, která využívá postupů tisku z výšky, hloubky nebo plochy. Grafika je také vymezována různými hledisky, např. zřeteli k nástroji a kresebné linii. Patří sem i obory umělecké grafiky, rozlišování na volnou a užitou grafiku. (Roeselová, 1996)

Volná grafika klade základy grafickému vyjadřování, užívá klasických technických postupů s cílem vytvořit původní grafický list (Roeselová, 1996).

Užitá grafika realizuje umělecký návrh průmyslovou výrobou. Podněty nalézají v praktických životních potřebách, které se slučují s uměleckými. (Roeselová, 1996)

Reprodukční grafika se liší tím, že se soustřeďuje k technicky dokonalému tiskovému zmnožení nejrozličnějších i uměleckých předloh. Grafikův zásah během tisku je buď vyloučen, nebo zcela zaměřen k technickým problémům dokonalého převodu předlohy do reprodukce. (Roeselová, 1996)

Gumotisk nelze vytisknout. Základem je bílá linka, která je kreslena dřívkem, perem nebo štětcem a klovatinou. Zасhlá kresba se zatírá buďto tiskařskou, nebo olejovou barvou, které jsou rozpuštěny v benzínu. Formát, na kterém gumotisk bude, se určuje podle nástrojů, zvláště záleží na výraznosti stopy. Při kresbě perem používáme formáty A6 až A4. Při kresbě dřívkem zase formáty A5 až A2, kdežto na štětcovou lineární kresbu používáme formát A1. (Roeselová, 1996)

Rytá kresba nejde reprodukovat tiskem. Podkladem je zaschlá klovatina, do níž se vyrývá kresba jehlou nebo hřebíkem a linka se zatírá. Je to specifická technika, vhodná jako technika ilustrační. Lze ji kombinovat i s některými jinými postupy. (Roeselová, 1996)

Odrývací technika na voskovém podkladu spočívá v tom, že se plocha navoskuje úločkem svíčky nebo voskovým pastelem, potom se potře černou tuší nebo tmavými temperovými barvami a následně se materiál odrývá pomocí rydla, hřebíků, jehlou nebo perkem. Málokdy se dá tato technika kombinovat s jinými. (Roeselová, 1996)

Protisk neboli kreslený monotyp nelze rozmnožit, ale je možné otisknout matrici, na které zbyla barva po protisku. V protisku a otisku se objevuje charakteristické zrcadlové převrácení kresby. Protisk vychází z kresby tužkou nebo perem na papír podložený deskou s naválenou tiskařskou barvou. Tato technika se volí spíše na menší formáty kvůli tomu, že slabá vrstva barvy rychle zasychá a na velkém formátu by nebyla tak výrazná, byla by tu jen slabá intenzita barvy. Velmi často se protisk kombinuje i s jinými technikami. (Roeselová, 1996)

Hry s otisky podněcují výtvarnou fantazii a tvořivost. Lze navázat kresbou, malbou či grafikou. Tato technika se může mísit i do aktivní grafiky. Specifickým otiskem může být frotáž, která se většinou objevuje v kombinaci s jinými technikami a též může být frotáž východiskem pro koláž. Dobrými formáty pro tuto techniku jsou formáty od A6 až po balicí papír. (Roeselová, 1996)

Papírořez pracuje hlavně s vyřezaným motivem. Tiskneme sytě černě, ale odřezané plochy a folie netiskneme. Tato technika se používá spíše jako návrhová

technika pro užitou grafiku, protisk aj. Výsledný list je obvykle dekorativní. Formáty na papírořez se používají od A5 až do A2. Důležitý je zde ostrý nástroj. (Roeselová, 1996)

Sádroryt se používá především pro přípravu na linoryt. Ryjeme zde ostrým nástrojem do sádry. Sádroryt je velmi kompatibilní, ale většinou je menších velikostí a pravoúhlý, ačkoli může být i oblý. (Roeselová, 1996)

Linoryt je nejčastější grafickou technikou ve škole. Obsahuje pozitivní a negativní linii, kontrasty bílé a černé plochy a dekorativní výplň ploch. Lze ho chápat dvěma pojetími. Pojetím dynamické stopy nástrojů a pojetím využití kreseb. Dynamická stopa neodrývá výraznou linku. Pracujeme zde s rydlem a vrstvíme krátké vrstvy. Využití kreseb odrývá naopak výraznou linku. Hledá především detaily a zdobnost. Kombinování s jinými technikami je možné, ale je velmi obtížné, zvláště v tom, že linoryt je výrazný. Formáty jsou zpravidla A5 a A4. (Roeselová, 1996)

Lept je grafická technika tisku z hloubky. Používá se zinková nebo měděná deska s asfaltovým pokrytem. Zvláštností této techniky je to, že dovoluje různé polohy a překřížení grafických šraf. (Kolektiv autorů, 1987)

Suchá jehla využívá jemné linky a hustě šrafované nebo hladké plochy. Na matrici se používá buďto kov, nebo umělohmotná folie. V této technice ryje ocelová jehla do tvrdé desky. Barva se nanáší tamponem a buď částečně, nebo se úplně vytírá. Formáty na suchou jehlu jsou velmi malé. Kombinování s jinými technikami se nepoužívá, protože suchá jehla je velmi křehká. (Roeselová, 1996)

3.4 Prostorová tvorba

Tato technika je nenahraditelná. Prostorová tvorba rozvíjí hmatové vnímání, prožitek, dokonce prohlubuje a obohacuje vztah k povrchu, materiálu i s jeho vlastnostmi, ke struktuře, prostředí, objemu a prostoru. (Pošarová, 2012)

Prostorová tvorba představuje široké pole všech nejrozmanitějších výtvarných projevů. Hlavními cíli jsou rozvoj osobnosti dítěte, hlavně jeho tvořivé a morální složky, a poznání světa. Žáci by se měli vhodně motivovat, ale měli bychom jim výtvarný projev v prostorové tvorbě také rozšiřovat, aby nedocházelo ke stereotypům a ustrnutí. Důležité je ještě motivovat je k osobitému projevu. Důležitý je tolerantní,

ohleduplný a nápaditý přístup učitele, který pomáhá dítěti k výtvarnému cítění a tvořivosti. Stejně tak nabízí tento přístup žákům prostor pro svobodné hledání v oblasti sebevyjádření pomocí výtvarné tvorby. Důraz je v prostorové tvorbě kladen na osvojení si vlastních výtvarných výrazových prostředků a jejich využití v originálním výtvarném projevu. Důležitý je i reflektivní dialog, který má stejný přínos jako vlastní tvorba. Pomáhá žákům chápat odlišnosti výtvarného sdělení či toleranci k jinému postoji nebo výtvarné odpovědi. (Pošarová, 2012)

Podnětem prostorové tvorby je nosné téma. Důležité je také komponování a experiment, bez kterých se tvůrčí činnost neobejde. Je dobré žáky podporovat k odvaze udělat krok do neznáma. S námětem je dobré spolupracovat v širším okruhu. Důležitá je vyváženost mezi technikou a námětem. Námětem je především vnitřní svět a prožitky. Forma je dána pomocí výtvarného rukopisu. (Pošarová, 2012)

Prostorová tvorba je inspirována pozorováním reality a je zastoupena studiemi, které se více či méně drží reality. Předchází jí většinou kresebná studie a na ni navazující prostorová. Žák pomocí prostorové tvorby objevuje, jak modelovat, tvarovat, destruovat a formovat. Taktéž se v prostorové tvorbě žáci naučí kompoziční etudy, což jsou malé, méně časově náročné práce. Využívá se buď tvárných materiálů, nebo se konstruuje z daných prvků. Motivací je buďto vlastní představa, skutečnost, nebo zadaný výtvarný problém. (Pošarová, 2012)

Práci se sádrou můžeme využít na více způsobů. Lze modelovat, kašírovat nebo odlévat do reliéfního povrchu. Modelujeme většinou na konstrukci, tato práce je lepší pro starší žáky. Povrch se při kašírování dotváří pomocí látky, papíru, provázků, papírové kaše, sádry nebo sádrových ob vazů. Se sádrovými ob vazy se snadno pracuje s žáky i na 1. stupni základní školy. Odléváme povrchy buď v přírodě nebo do formy. Další možností je reliéf, který je připraven modelací a také otištěn do měkké hlíny, popravit, sejmut a odlít. Dokonce ho lze natřít řídkou vodovou barvou. (Pošarová, 2012)

Prostorovou tvorbu z papíru můžeme kašírovat a tvarovat. Pracujeme buď spontánně, nebo záměrně a promyšleně. Konstrukce z papíru lze spojovat z drobných prostorových objektů, např. skládanky, origami nebo z hotových papírových předmětů,

jako jsou např. krabičky, kelímky, papírové sáčky aj. Náměty pochází z rostlinné říše, moderní architektury, fantazie atd. Pro mladší žáky volíme techniku konstrukce z papírové krychle s kresbou. Žáci vytvářejí kresbu či vyplňují plochu. Náměty jsou krajina, emoce a kompozice. (Pošarová, 2012)

Práce s přírodninami a přírodními materiály. Přírodniny používáme v původním stavu, nebo jakkoliv upravené. Nejjednodušší prací v tomto stylu je reliéfní podoba obrazu na volné ploše. (Pošarová, 2012)

Tvorba z umělých hmot. Při práci s plasty používáme techniky tvarování, konstruování nebo kombinaci obou postupů. Vhodné materiály jsou např. plastové lahve, kelímky, příbory, tácky, plastové drátěnky, brčka, podložky, mikrotenové sáčky aj. Žákovské práce jsou většinou reliéfního charakteru, jsou buď zavěšené, nebo volně stojící. Vhodné náměty vychází hlavně z použitých materiálů. Jsou to např. různá zvířata, rostliny, příroda aj. (Pošarová, 2012)

Textilní objekt. Tato technika se používá hlavně jako dotvoření prostorové kompozice. Textil je schopen tvořit linie a plochy, ale i objem díla. Textilní objekt se může dělit na šitý objekt a jutu. U šitého objektu se využívá buďto ruční šití, strojové šití, nebo spojování textilních výrobků. Po ušití objekt něčím vyplníme, např. senem, molitanem, přízí aj. Pracujeme zde nejen s hmotou, objemem, tvarem, ale i plochou. Používáme i materiály, které jsou s textilem spojovány, např. poutka, knoflíky, spony, panty aj. Při této technice je dobré nechat pracovat fantazii. Textilní objekt je buď šitý, nebo lepený. Šitý je vycpaný nebo vrstvený, kdežto lepený je tvořen na způsob koláže. Výrobky a předměty v reliéfních pracích jsou většinou asambláže, které můžeme dotvořit malbou. Juta je přírodní materiál, který je rovněž velmi všestranný. Jutu lze využít k potažení konstrukce, kašírování a vtlačování, kdy vytváříme reliéfní povrch. Využití juty je podobné jako u papíru (Pošarová, 2012)

3.5 Soudobé výtvarné postupy

Soudobé výtvarné postupy jsou objektové a akční. Existují zde různé přístupy. V objektové tvorbě je důležité vnímat sama sebe, pocity, hledat nové významy, také jsou důležité výtvarné experimenty (hry pro zrak, sluch, čich, hmat a sluch). Přístupy pro akční tvorbu jsou tyto: proměna vlastní identity (masky, převleky...), dokumentace

(kresby, video, fotografie), hledání paralel vlastní situace aj. Patří sem ještě neklasické výtvarné postupy. (Roeselová, 1996)

Mezi neklasické výtvarné postupy patří např. používání nových nástrojů nebo soudobých výtvarných materiálů (Roeselová, 1996).

- a) Nové nástroje zanechávají různorodé stopy. Každá stopa má svou specifickou strukturu. Patří sem např. hry s nástrojem, gesta rukou a výtvarné pokusy.
- b) Soudobé výtvarné materiály obohatily výtvarné vyjadřování pomocí malby hustými nánosy barev, přidáním a vlepováním jiných hmot. Patří sem např. plastická kresba, strukturovaná barva a frotáž. Frotáž je postup spočívající v přiložení papíru či plátna na jakoukoli reliéfně strukturovanou předlohu. Poté se přetírá tužkou, grafitem, křídou apod.
- c) Netradiční výtvarné postupy využívají hlavně papír. Tyto práce jsou zahrnuty i mezi grafickou tvorbou, ale mohou být též součástí plastické a prostorové tvorby. Patří sem např. muchláž, koláž a roláž. Roláž je technika, kdy si vezmeme nějaké dílo, které rozstříháme na proužky a pak proužky posouváme nebo vyklápíme a tím vzniká nové dílo. Koláž používali hlavně malíři kubismu a surrealismu. Je to způsob vytváření obrazů pomocí nalepování papírů, tapet, odstřížků látek a výstřížků časopisů. Koláž lze kombinovat s kresbou a malbou. (Kolektiv autorů, 1987; Roeselová, 1996)

V objektové a akční tvorbě dochází ke kontaktu s materiálem, prostředím i k využití vlastního těla. Do oblasti objektové a akční tvorby patří např. materiálové události, dialogy s předměty, setkání s prostředím, návraty k přírodě a zkušenosti s vlastním tělem. (Roeselová, 1996)

- a) Materiálové události nepožadují žádné klasické techniky. Podněty jsou velmi skromné. Patří sem např. hmatové etudy, přírodní materiál aj.
- b) Dialog s předměty pomáhá žákům vidět v prostých předmětech věci pozoruhodné. Žáci jsou schopni říct, co z předmětu cítí (např. z jakého jsou materiálu, jak vznikly...). Patří sem např. nálezy, akumulace (sbírka předmětů jednoho druhu) aj.

- c) Setkání s prostředím je velmi vzácná a rovněž přitažlivá výtvarná aktivita. Přitažlivá hlavně z toho hlediska, že na tomto základě mohou vzniknout světy podle našich představ. Patří sem např. výtvarná instalace z předmětu, divoká skládka aj.
- d) Návraty k přírodě nás nejsilněji oslovují. Podněty v nás vzbuzují různé reakce. Patří sem např. kresba do sněhu, detaily krajiny aj.
- e) Zkušenosti s vlastním tělem rozvíjejí hlavně citlivost. Navozují především uvědomování si sebe sama. Patří sem např. masky, převleky aj. (Roeselová, 1996)

4. PROJEKTOVÁ VÝUKA

Projektová výuka je vhodná hlavně pro rozvíjení mezipředmětových vztahů, pro výuku v integrovaných celcích a výuku s použitím nových forem, které posilují a usnadňují diferenciaci a individualizaci vzdělávání. Je to výuka založená na projektové metodě. Rovněž je to zvláštní forma výuky, v níž žáci obracejí pozornost k formulaci společného problému. Projektová výuka se může dělit na tři etapy. První etapa motivuje žáka, určuje volby cílů, druhá etapa se týká plánování práce a hledání prostředků ke splnění cíle a třetí etapa se zabývá provedením plánu, její hlavní náplní je vzájemné učení a pomoc žáků. Důležité je, že žáci projekt realizují od jeho plánování až po vytvoření produktu. (Dömischová, 2011; Dvořáková, 2009; Kratochvílová, 2009; Šobáňová, 2010)

4.1 Projekt

Projekt může být definován např. jako úkol, problém, plán či návrh, učivo nebo pokus. Projekt i projektová výuka by měly být komplexní. Většinou projekt souvisí s problémem, který je aktuální, nebo se jedná o známou situaci. Je to často i seskupení problémů. Je to vlastní podnik žáků, který jim dává jednotný cíl. Projekty jsou koncentrované úkoly zahrnující stmelené učivo. Projekt musí mít cíl a uspokojivé zakončení. Kratochvílová (2009, s. 36) uvádí: *„Projekt je komplexní úkol (problém), spjatý s životní realitou, s nímž se žák identifikuje a přebírá za něj odpovědnost, aby svou teoretickou i praktickou činností dosáhl výsledného žádoucího produktu (výstupu) projektu, pro jehož obhajobu a hodnocení má argumenty, které vycházejí z nově získané zkušenosti.“* Je to plánovaná a časově omezená aktivita, která je jasně definována, má cíl a časové trvání. Má harmonogram a výsledky se dají měřit. Je to jedinečný proces. Projekt může být chápán i jako pokus, tematické uspořádání učiva, samoučení, široký úkol nebo jednotná idea. V úvodu je důležité uvést přehled studia projektu a jeho využití. Je důležité, aby žáci pochopili vzájemnou souvislost mezi danými úkoly v projektu. Důležité je také nadšení a pozitivní vztah k práci, což dobře motivuje žáka k práci na projektu. Aby projekt zaujal, můžeme si při vysvětlování pomoci třeba tím, že úvod budeme vykládat jako povídku. S projektem souvisí i projektová metoda, která vede k samostatnému zpracování projektů a pomocí níž získáváme zkušenosti

s praktickou činností a experimentem. Je to též uspořádaný systém činnosti učitele a žáka. (Dömischová, 2011; Dvořáková, 2009; Kratochvílová, 2009, Šobáňová, 2010)

4.2 Fáze projektu

Známe 4 základní fáze projektu: plánování, realizace, prezentace výstupu, hodnocení. Důležitou složkou dobrého projektu je důkladně projekt naplánovat a rozvrhnout práci na projektu. Rozlišujeme dva směry plánování. Jeden směr nás vede od cílů ke konečnému produktu. Druhý směr nás vede od konkrétní představy výsledného produktu k formování cílů. V realizaci je důležité najít, vyhledat, zjistit a sebrat všechny potřebné podklady a materiály. Realizace se může provozovat buďto ve skupinách, nebo samostatně. Prezentaci výsledků můžeme udělat jako koláž nebo jako ukázkou vyrobených produktů, většinou formou výstavy. Reflexe je taktéž velmi důležitá, je zde využita zpětná vazba. Umožňuje zhodnotit činnost. (Dömischová, 2011)

4.3 Projektový cyklus

Projektový cyklus je sled fází od zahájení po ukončení projektu. Projektový cyklus má pět fází: inicializace, plánování, realizace, kontrola a uzavření. Inicializace je vymezení projektu, vytvoření vize. Plánování se zabývá sestavením plánu. Realizace je provádění práce. Kontrola pomáhá zajistit plnění cíle a uzavření předává konečný produkt. (Šobáňová, 2010)

Projektový cyklus má i svůj princip, který se dělí na sedm částí: identifikace, posuzování projektového záměru, tvorba plánu projektu, závěrečné schválení, realizace projektu, ukončení projektu a zhodnocení projektu. (Šobáňová, 2010)

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části se zaměřuji na projekt s názvem Planeta krásy. Hlavně na jeho vytvoření, realizaci a zhodnocení. Tento projekt jsem realizovala ve školní družině. Je zaměřen na výtvarnou výchovu a použití různých výtvarných technik. Tento program je zacílen na žáky Základní školy Slovanka v České Lípě. Především na žáky 3., 4. a 5. třídy.

5. PROJEKT

Cíl projektu: Vytvoření a realizace projektu s názvem Planeta krásy. Naučit děti novým technikám ve výtvarné výchově a zdokonalit již naučené výtvarné techniky.

Popis projektu: Projekt byl realizován na Základní škole Slovanka v České Lípě. Program jsem vytvořila pomocí knih od Věry Roeselové (Námět ve výtvarné výchově, 1995, Techniky ve výtvarné výchově, 1996) a s použitím vlastních zkušeností ze studia oboru Pedagogiky volného času na Technické univerzitě v Liberci. Plán probíhal v období říjen – prosinec 2013. Konal se 1x v týdnu vždy v pondělí od 13.00 do 14.00. Po realizaci jsem udělala pro žáky, kteří na projektu spolupracovali, výstavu prací, které vytvořili.

Tabulka 1: Planeta krásy

Projekt: Planeta krásy		
Název	Technika	Materiál
Planeta Země	Kresba	Rudka
Přírodní projevy	Prostorová tvorba	Modelína
Struktura listu	Kresba	Tužka nebo uhl
Flóra	Grafika	Vosková rezerva
„Dary“ Země	Grafika	Frotáž
Lesní krajina	Malba	Akvarelové barvy
Sladkovodní a mořská říše	Soudobé výtvarné postupy	Koláž
Plazi	Malba	Tempera
Ptačí svět	Prostorová tvorba	Papír
Savci	Soudobé výtvarné postupy	Roláž

Zdroj: autor práce, 2014

5.1 Skupina a prostředí projektu

5.1.1 Skupina

Skupina, se kterou jsem se scházela, byla složena většinou z dívek z 3., 4. a 5. třídy, občas se mnou pracovali i kluci, ti byli ze 4. a 5. třídy. Lze tedy říci, že jde o skupinu heterogenní, ačkoli většinu času šlo o skupinu homogenní.

Důležitým aspektem skupiny je, že její trvání je čistě dobrovolné. Jde o skupinu, která navštěvuje společně školní družinu a je neformální. Žáci jsou organizováni pod mnou jako hlavním lektorem.

5.1.2 Prostředí

Zázemí, kde jsem se s dětmi scházela, se nacházelo na Základní škole Slovanka v České Lípě.

Obrázek 1: Základní škola Slovanka

Zdroj: Základní škola Slovanka, online, cit. 2014-03-19

Základní škola poskytuje vzdělání žákům od 1. do 9. třídy. Škola nabízí i mimoškolní aktivity, jako jsou např. hry na hudební nástroje, trampolínky, atletika aj. Škola má rovněž pět oddělení školních družin plus jeden školní klub pro starší žáky. Tato škola je zaměřena na environmentální výchovu, a je dokonce zapojena do dvou projektů, Zdravá škola a do projektu Euroškola. Disponuje též dvěma tělocvičnami, jídelnou, počítačovými učebnami a jedním školním hřištěm. Logem školy je sova, která symbolizuje moudrost, chytrost, přátelství. Pořádají se zde navíc různé akce, jako jsou např. módní přehlídka, oborový projektový den, mladý moderátor aj., a je zde také chovatelský a dramatický kroužek.

Škola se rovněž zaměřuje na žáky s vývojovými poruchami učení. Dokonce spolupracuje s MěÚ v České Lípě. Organizuje i různé soutěže, olympiády a další. Tato škola se snaží dodržovat stanovené učební osnovy a taktéž zvyšovat aktivitu žáků při vyučování pomocí zařazování různých forem činností, jako je například řešení problémů, úkolů či skupinová práce. Dále nabízí speciální dyslektické třídy, školní poradenské centrum a má ještě rozšířenou výuku mediální tvorby. Tato škola má, jak už jsem zmínila, poradenské centrum, které je spolufinancováno Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem naší země. Škola je zapojena do rozvoje a metodické podpory poradenských služeb. Dokonce má i vlastní volby do školské rady. Nedílnou součástí této školy jsou mažoretky, které se často umísťují na soutěžích velmi vysoko. (ACE IT S.R.O. *Základní škola Slovanka* [online]. 2009 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.zsslovanka.cz/>).

5.2 Realizace projektu

Před samotným začátkem projektu se konala úvodní hodina, na které jsem formou diskuse zjistila od žáků, které techniky znají, které naopak ne a které si chtějí zlepšit. Celý projekt měl jako společnou motivaci dokument, který se týkal daného úkolu.

Úkol č. 1 – Planeta Země

Technika: kresba

Cíl: zdokonalit žáky v kresbě rudkou a uhlem

Pomůcky: rudka, čtvrtky, předloha – atlasy

Postup: Žákům jsem rozdala atlasy, které jsem přinesla, aby se žáci mohli podle toho řídit. Poté jsem rozdala rudky a čtvrtky, se kterými kresbu vytvořili. Nejdříve si žáci vybrali jednu z možných předloh, nebo využili vlastní fantazii. Potom, co si vybrali buď z předlohy, nebo z vlastní fantazie, začali tvořit planetu Zemi. Jakmile všichni skončili s prací, obrázky jsme si společně zhodnotili.

Obrázek 2: Planeta Země

Zdroj: autor práce, 2013

Úkol č. 2 – Přírodní projevy

Technika: prostorová tvorba

Cíl: ukázat žákům nový pohled na prostorovou tvorbu pomocí tvarování modelíny

Pomůcky: podložka, modelína, předloha – kniha Věry Roeselové a knížka s přírodními jevy

Postup: Každý žák, který se mnou pracoval, si přinesl modelínu. Poté jsem žákům připravila knihu od Věry Roeselové a různé knihy s přírodními jevy. Každý, kdo se na této práci podílel, si ji prolistoval a našel si přírodní jev, který vytvořil. Například zemské desky, jádro aj. Potom, co si každý něco vybral, pracovali na svém výtvoru. Na konci jsme práce společně zhodnotili.

Úkol č. 3 – Struktura listu

Technika: kresba

Cíl: pomocí kresby tužkou zachytit světlo a stín

Pomůcky: tužka, uhl, čtvrtky, listy

Postup: Na stůl jsem položila nasbírané listy různých stromů a keřů. Každý, kdo pracoval, si jeden vybral. Potom jsem rozdala čtvrtky, tužky a uhly. Každý si zvolil buď tužku, nebo uhl, podle toho, s čím rád pracuje. Vysvětlila jsem žákům, aby na listech udělali strukturu listu i přechod světla a stínu. Museli zachytit celou strukturu listu. Následně, jakmile všichni skončili, jsme si práce společně zhodnotili.

Úkol č. 4 – Flóra

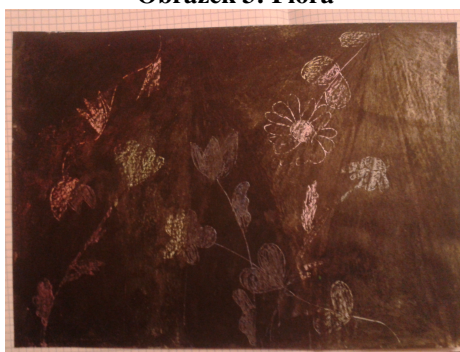
Technika: grafika

Cíl: procvičení získaných dovedností žáků u voskové rezervy

Pomůcky: čtvrtky, voskovky, černá tuš, dřívko, předloha – knihy o flóře

Postup: Každý si prolistoval připravené knihy, které jsem donesla. Vybral si květinu, která se mu líbila. Poté jsem rozdala čtvrtky a voskovky. Každý si svoji čtvrtku „zaplnil“ různými barvami voskovek. Nedělali žádné obrazce ani nic podobného, jen ji vybarvili co nejvíce barvami. Potom čtvrtku pokrytou voskovkami pomocí štětce natřeli černou tuší, nesměla pronikat žádná voskovka. Když jim čtvrtky uschly, vzali si dřívko a vybraný obrázek pomocí dřívka vrývali do voskové rezervy. Poté co výtvary dokončili, jsme obrázky společně zhodnotili.

Obrázek 3: Flóra

Zdroj: autor práce, 2013

Úkol č. 5 – „Dary“ Země

Technika: grafika

Cíl: ukázání grafiky pomocí techniky frotáže

Pomůcky: papíry, tužky, pastelky, předlohy – různé struktury „darů země“ (např. plácačka na mouchy, dlaždička, zed', peníze aj.)

Postup: Na stůl jsem rozložila různé pomůcky (plácačka na mouchy, kus dlaždičky, aj.) a rozdala jsem žákům papíry. Žáci si vybrali pomůcku, která se jim líbila,

a poté ji vložili pod papír. Pomocí tužky nebo pastelek, záleželo na tom, s čím se jim lépe pracuje, začali „odebírat“ strukturu vybrané pomůcky. Většinou odebírali více než jednu pomůcku, aby výsledná práce nebyla jen strohá a nezajímavá. Poté co všichni dokončili práci, jsme výtvary společně zhodnotili.

Úkol č. 6 – Lesní krajina

Technika: malba

Cíl: procvičení techniky transparentní malby pomocí akvarelových barev

Pomůcky: čtvrtky, akvarelové pastelky, štětce, kelímek, voda, předlohy – knihy

Postup: Na stůl jsem připravila akvarelové pastelky a knihy pro inspiraci. Každý žák, který pracoval, dostal čtvrtku. Nato si každý buď z knihy, nebo z vlastní fantazie zvolil, co ztvární, a poté se pustil do práce. Potom, co obrázek namaloval akvarelovými pastelkami, si každý vzal štětec a kelímek s vodou. Pomocí štětce a vody akvarelové pastelky rozmývali a tím vznikl hezký kontrast. Práci nechali zaschnout a poté, co zaschla, jsme ji společně zhodnotili.

Úkol č. 7 – Sladkovodní a mořská říše

Technika: soudobé výtvarné postupy – koláž

Cíl: procvičení v technice koláže

Pomůcky: čtvrtky, tužky, barevné papíry, lepidla, předlohy – knihy

Postup: Na stole jsem rozložila knihy se sladkovodními a mořskými rybami. Každý si vybral rybu, která se mu nejvíce líbila. Pak jsem rozdala čtvrtky a na stůl položila barevné papíry. Každý si nejdříve rybu načrtl tužkou, aby pak věděl, kam bude lepit papír a jak barevný. Poté si každý vybral barevné papíry podle toho, jak chtěl, aby ryba vypadala. Natrhali si určitý počet papírků a lepili je na čtvrtku, aby tím vyplnili rybu. Když všichni skončili, práce jsme společně zhodnotili.

Obrázek 4: Koláž ryby

Úkol č. 8 – Plazi

Technika: malba

Cíl: procvičování v malbě temperou

Pomůcky: tempery, čtvrtky, štětce, tužky, kelímek, voda, předlohy – knihy, obrázky

Postup: Na stůl jsem rozložila knížky a každý si v nich vybral plaza, který se mu líbil. Poté jsem rozdala čtvrtky, tempery, štětce a kelímky s vodou. Žáci si nakreslili tužkou vybraného plaza. Následně ho pomocí temperových barev vymalovali. Potom, co výkresy uschly, jsme je společně zhodnotili.

Obrázek 5: Plazi

Zdroj: autor práce, 2013

Úkol č. 9 – Ptačí svět

Technika: prostorová tvorba

Cíl: rozšířit možnosti tvarování papíru

Pomůcky: kartony, barevný papír, větvičky, zahradnické nůžky, lepidlo, tavná pistole

Postup: Doma jsem nastříhala větvičky a tím jsem vytvořila základ pro nohy, zobák a ocas. S žáky jsme pracovali už na samotných ptáčích. Na karton si nakreslili tělo a potom ho vystříhali. Následně na tělo ptáčka nalepili barevný papír pomocí lepidla, stejně jako při koláži. Vytvořili ptáčkovi oko pomocí barevného papíru. Dále jsme pomocí tavné pistole přilepili vytvořené větvičky (zobák, nohy a ocas). Po zdařené práci jsme ji společně zhodnotili.

Obrázek 6: Ptačí říše

Zdroj: autor práce, 2013

Úkol č. 10 – Savci

Technika: soudobé výtvarné postupy – roláž

Cíl: naučit žáky novému postupu, roláži

Pomůcky: čtvrtky, lepidla, nůžky, předlohy – obrázky

Postup: Žákům jsem rozdala obrázky savců podle toho, který se komu líbil. Poté si obrázek rozstříhali na proužky. Vzali si čtvrtku a lepidlo a proužky si rozložili na stole, aby věděli, jak bude obrázek vypadat. Následně proužky lepili na čtvrtku podle

své fantazie a připraveného rozložení. Na konci snažení, když měli všichni zúčastnění hotovo, jsme práce zhodnotili.

Obrázek 7: Roláž savci

Zdroj: autor práce, 2013

5.3 Vyhodnocení projektu

V této části zhodnotím, jak se žákům podařilo zhostit se zadaného tématu. Zda zadané téma zvládli a jak moc potřebovali moji pomoc, nebo co naopak zvládli sami. Popíšu zde každé zadané téma zvlášť pro lepší orientaci. Při zhodnocení se řídím podle svého pozorovacího archu, který jsem si vedla při projektu, abych reflexi dobře zvládla. Poté vyhodnotím celý projekt, jak se zvládl a co by se mohlo případně zlepšit.

5.3.1 Vyhodnocení úkolů

Zaměřím se na zhodnocení každého úkolu zvlášť.

Úkol č. 1 – Planeta Země

Zhodnocení: Technika v prvním úkolu byla zvolena co nejjednodušší, a to kresba s pomocí rudky nebo ugle. Tato technika žáky velmi bavila. Pracovaly se mnou dívky ze 4. a 5. třídy. V tomto úkolu si žákyně mohly vybrat ze dvou materiálů, se kterými mohly pracovat buďto uhlem, nebo rudkou. Dívky si vybraly rudku, protože se jim s rudkou pracuje lépe a pracují s ní rády. Každá z dívek nakreslila Zemi buď pomocí atlasu, který jsem přinesla pro inspiraci, nebo podle vlastní fantazie. Dívky si v této práci dobře poradily s technikou světlo – stín, což mě osobně velmi překvapilo. Jak jsem psala už v popisu projektu, na konci jsme si práci společně zhodnotily. Zhodnotily jsme to společně, každá ze zúčastněných řekla, který obrázek planety Země se jí líbí a proč. Dívky se většinou shodly. Poté jsem práce zhodnotila já a řekla jsem jim k tomu svůj názor. Dokonce jedna žákyně tuto práci pojala podle svého tak, že mi planetu Zemi nakreslila jako „šoumena“. Jediný tento obrázek jsme moc nehodnotily, spíše jsme se nad ním dobře pobavily. Ostatní obrázky se ale opravdu moc povedly. Pro příště bych ale žákům řekla, ať se raději drží zadaného tématu, a nevznikl by ten jeden obrázek, který jsem nemohla dále používat.

Úkol č. 2 – Přírodní jevy

Zhodnocení: V tomto úkolu jsem si vybrala techniku prostorové tvorby s využitím plastelíny. Tato technika žáky bavila, hlavně v tom, že si vyzkoušeli pracovat i s jiným materiálem, než byli zvyklí. Pracovali se mnou dívky i jeden hoch, byli to žáci ze 4. a 5. třídy. Díky přinesené pomůcce byli žáci schopni ztvárnit různé

přírodní jevy. Myslím si, že kdybych žákům nepřinesla knihy, pracovalo by se jim hůře. Díky knihám se nám podařilo tuto práci dobře zvládnout. Na konci jsem práce zhodnotila nejdříve já podle toho, jak se žákům podařilo práci zpracovat, jak si poradili s materiálem. Poté si práce mezi sebou zhodnotili žáci a řekli si, která z prací se jim líbí a proč. Příště bych práci zvolila stejně, byla podle mého mínění dobře zvládnuta. Možná bych ovšem přinesla více pomůcek, aby bylo z čeho vybírat, a ne jen dvě knihy, které jsem donesla.

Úkol č. 3 – Struktura listu

Zhodnocení: Pro tuto práci byla zvolena technika kresby tužkou. Na této technice se mnou pracovaly jak dívky, tak kluci. Byli to žáci ze 4. třídy. Ze začátku žáci list, poté co ho nakreslili, začali vybarvovat a nedbali na žádný přechod mezi světem a stínem. Tak jsem jim na svém listu, který jsem kreslila ve škole, ukázala, jak správně mají zachytit přechod mezi světlem a stínem. Potom už někteří tento proces pochopili a nakreslili vše, co na listu, který si vybrali, viděli. Po skončení všech zúčastněných s prací jsem práci zhodnotila a poradila jim a pořádně vysvětlila přechod mezi světlem a stínem a co vše se zobrazuje. Pak si žáci mezi sebou práce zkontrolovali a řekli si, co se jim na práci spolužáků líbí, a co by udělali oni jinak. Pro příště bych začala nejdříve vysvětlením, že ve výtvarné výchově se znázorňuje vše, co můžeme vidět na listu, když se na něj podíváme. Také bych žákům vysvětlila, že se ve výtvarné výchově zachycuje přechod mezi světlem a stínem.

Úkol č. 4 – Flóra

Zhodnocení: Zde jsem použila techniku grafiky s využitím voskové rezervy. Tato technika se žákům moc líbila. Voskovou rezervu už většina z nich znala. Tuto rezervu už totiž žáci, co se mnou pracovali, dělali v hodinách výtvarné výchovy. Díky tomu už většinou věděli, jak to udělat. Pomocí mnou přinesených knih o flóře si každý vybral svoji oblíbenou květinu, nebo tu, která se mu v tu chvíli zalíbila. Pracovaly se mnou jen dívky a to z 3., 4. a 5. třídy. Na konci práce jsem práci zhodnotila nejdříve já. Žákyním jsem toho příliš nevytýkala, protože tuto techniku už znaly, takže věděly, jak mají postupovat. Následně si práce zhodnotily dívky mezi sebou. Řekly, co se jim líbí, a

co ne. Pro příště bych zvolila podložky pod tuto práci, protože tuš byla všude po stole, ale za tento problém jsem si mohla sama.

Úkol č. 5 – „Dary“ Země

Zhodnocení: Použila jsem zde techniku grafiky se zaměřením na frotáž předmětů. Tuto techniku žáci spíše neznali. Takže na začátku jsem jim vysvětlila, co vlastně budeme dělat a co je to za techniku. Poté, co jsem jim vše důkladně vysvětlila, se žáci pustili do práce. Pracovali se mnou dívky i chlapci, ze 4. a 5. třídy. Občas jsem žákům musela pomoci, protože se jim nedařilo, ale potom, co jsem jim pomohla, už to většinou zvládli sami. Obrázky se velmi povedly. Žákům se tato technika líbila, protože si vyzkoušeli něco nového, což bylo i mým cílem v této bakalářské práci, aby si žáci vyzkoušeli také nové techniky. Potom, co žáci techniku pochopili, už je práce bavila. Vzniklo mnoho krásných obrázků. Nejdříve jsem práce zhodnotila já a pak žáci mezi sebou. Pro příště bych asi nic neměnila, žákům jsem vše vysvětlila hned na začátku, poučila jsem se z práce na struktuře listu, kde jsem na to zapomněla. Možná bych příště sehnala více pomůcek, aby bylo více z čeho vybírat a žáci měli více frotáží.

Úkol č. 6 – Lesní krajina

Zhodnocení: Technika, kterou jsem zvolila, byla malba pomocí akvarelových barev. Tato technika žáky velmi bavila. Rádi totiž pracují s akvarelovými barvami. Já jsem na tuto práci použila akvarelové pastelky. Někteří žáci tyto pastelky znali, ale některým jsem musela vysvětlit, jak se s nimi pracuje. Někdy potřebovali pomoci, ale jakmile jsem jim poradila, jak to mají dělat, už s lesní krajinou neměli potíže. Většina žáků lesní krajinu ztvárnila jako les a vše, co do něj patří. Nechala jsem jim volnou ruku a kdo chtěl, mohl se podívat do knížek, které jsem přinesla na ukázkou. Na této práci pracovaly dívky ze 4. a 5. třídy. Na závěr jsem práce nejdříve ohodnotila a okomentovala já a pak žákyně mezi sebou. Příště bych práci zadala jasněji, aby pak žáci neměli tak volnou ruku, jak jsem jim nechala tentokrát. Zadala bych úkol přesně tak, jak chci, aby ho zpracovali. Materiál bych však nechala stejný, protože žáci s ním uměli pracovat a pracovalo se jim s ním dobře.

Úkol č. 7 – Sladkovodní a mořská říše

Zhodnocení: Při tomto úkolu jsme pracovaly s technikou koláž, s tematickým zaměřením na ryby a celý mořský svět. Většinou dívky, které se mnou pracovaly, tuto techniku už znaly z hodin výtvarné výchovy. Pracovaly se mnou žákyně z 3., 4. a 5. třídy základní školy. Tato práce dívky velmi bavila. Všem se moc povedla. Každá z nich ztvárnila jiný objekt ze sladkovodní nebo mořské říše. Vybraly si např. úhoře, velrybu nebo kapra. Všechny dívky se nechaly inspirovat knihami, které jsem přinesla na ukázkou a pro inspiraci. Žákyně v této práci zapojily i svoji fantazii, čímž přidaly práci svůj vlastní pohled na říši ryb. Na konci práce jsem nejdříve práce zhodnotila já z pohledu lektora. Práci jsem žákyním posuzovala hlavně po stránce „profesní“. Poté si dívky práce ocenily mezi sebou a řekly si, co se jim na jakém výtvaru líbilo, a co naopak ne, co je nejvíce zaujalo a proč vybraly zrovna určitý výtvar jako nejhezčí. Příště bych dívkám přesně zadala, jak mají ryby vypadat, aby se mi nestalo, že jedna z dívek zrovna zmíněného úhoře ztvárnila podle své fantazie. Také bych zvolila možná těžší úkol, než je sladkovodní a mořská říše, nebo bych na toto téma zvolila jinou techniku, třeba prostorovou tvorbu, aby si žákyně vyzkoušely i něco těžšího a dokázaly se vypořádat s náročnější výzvou. Práce se ovšem velmi zdařily.

Úkol č. 8 – Plazi

Zhodnocení: Technika, kterou jsem na toto téma použila, se žákům velmi líbila. Byla to technika zaměřená na malbu s využitím tempery. Žáci tuto techniku už znali z dřívějších, a to hlavně z hodin výtvarné výchovy. Pracovali se mnou žákyně ze 4. a 5. třídy, ale také jeden hoch, který byl z 5. třídy. Tato technika zúčastněné velmi bavila. Někteří použili knížky, které jsem přinesla jako inspiraci. Ti, co ale nechtěli pracovat podle knížek, využili v této práci vlastní fantazie ke ztvárnění různých plazů. Na konci práce jsem výtvary zhodnotila já „okem profesionála“. Poté si žáci výkresy ocenili mezi sebou. Vyzkoušeli si ohodnotit práce pomocí „smajlíků“ a vždy řekli, proč se pro daného smajlíka rozhodli. Příště bych opět nenechala žáky tvořit podle jejich vlastní fantazie, protože občas začnou tvořit něco jiného, než jak je práce zadána. Lepší je vždy zadat žákům přesně to, co po nich chceme, aby to také vzniklo.

Úkol č. 9 – Ptačí svět

Zhodnocení: Pro tuto práci byla zvolena technika prostorové tvorby se zaměřením na papír a jeho využití. Tato varianta byla pro žáky nová. Pracovaly se mnou dívky z 3. a 4. třídy. Všem jsem většinou musela pomáhat, protože techniku neznaly. Velmi je ale bavila, protože se naučily něco nového. Sice si podobnou techniku vyzkoušely už při úkolu číslo 2 – přírodní jevy, ale tato práce na prostorovou tvorbu je více bavila, protože byla změřena na papír a s tím se jim i lépe pracovalo. Poznaly techniku zase z jiného úhlu, tím myslím, že žákyně použily jiný materiál, a to papír, než v první práci, kde byla užita plastelína. Dívky pracovaly hlavně podle předlohy, kterou jsem přinesla na obrázku. Žádná z nich se neřídila ničím jiným, i když měly možnost řídit se svojí fantazií, protože jsem jim opět na začátku neurčila, čeho se mají držet, jestli mých předloh, nebo svojí fantazie. V této práci jsme se s dívkami nejvíce zabývali kartónem, který jsem přinesla, protože byl strašně tvrdý a špatně se stříhal, ale nakonec jsme se s kartónem „vypořádaly“. Na konci hodiny jsem zase práce zhodnotila já a pak žákyně mezi sebou. Příště bych zvolila lepší a měkčí kartón pro lepší práci s ním. Jinak se práce velmi vydařila a děvčata byla s výslednou prací velmi spokojena.

Úkol č. 10 – Savci

Zhodnocení: Technika, kterou jsem zvolila v posledním úkolu, patří do soudobých výtvarných postupů a je to roláž. Tuto techniku žáci neznali, takže jsem všem, kteří se mnou pracovali, vše podrobně vysvětlila. Poté začali na výkresu pracovat. Občas jsem musela žákům poradit, jak tuto práci zvládnout. Potom ji však zvládli velmi dobře. Na této práci se mnou pracovaly dívky z 3., 4. a 5. třídy, ale také jeden hoch z 5. třídy. Žákům jsem přinesla pomůcku v podobě různých savců. Byli to lvi, surikaty a spousta dalších. Nakonec jsem práce zhodnotila nejdříve já a pak si je ocenili žáci mezi sebou. Pro příště bych přinesla více obrázků, protože všichni si obrázky rozebrali. Poté je rozstříhali na proužky, ale už nezbyl ani jediný, aby mohl stát jako předloha. I takto ovšem vznikly moc hezké a originální práce.

5.3.2 Celkové vyhodnocení projektu

Na tomto místě se zaměřuji na zhodnocení projektu jako celku.

Do projektu jsem zařadila všechny techniky, které jsem nejdříve podrobně popsala v teoretické části, abych poté mohla žákům danou techniku lépe popsat a blíže vysvětlit, o co v daném úkolu, který jsme měli na programu, šlo. Zařadila jsem do plánu pět technik – kresba, malba, grafika, prostorová tvorba a soudobé výtvarné postupy. Ke každé z technik jsem dala dva úkoly, aby si žáci mohli techniku vyzkoušet více způsoby než jen jedním, který třeba už znali z hodin výtvarné výchovy. Program byl zaměřen na žáky ve školní družině. Pracovaly se mnou převážně dívky, ale našlo se i pár chlapců, kteří si se mnou některé techniky zkusili. Žáci byli z 3., 4. a 5. třídy.

Celý projekt se zdařil nad moje očekávání. Také mě velmi potěšilo, kolik žáků se mnou pracovalo. Jim zas udělalo radost, že si vyzkoušeli nové techniky nebo si zdokonalili ty, které už znali. Myslím si, že to, co jsem si dala za úkol, se mi s žáky většinou povedlo. Občas jim něco nešlo, ale vždy jsme se společnými silami dobrali k zdárnému, a myslím si, že i povedenému, konci. Celý tento projekt, který jsem realizovala na ZŠ Slovanka v České Lípě, jsme zakončili výstavou všech prací. Tato výstava měla velký ohlas, jak od žáků, kteří se mnou pracovali, nebo od žáků, kteří navštěvují zmíněnou družinu, tak i od vychovatelky paní Krausové. Přišli se podívat i jiní učitelé a těm se výstava také velmi líbila.

5.4 SWOT analýza

Pro svou bakalářskou práci a její zhodnocení jsem využila jednu z metod evaluace, a to pozorování. Pro lepší znázornění a grafickou úpravu jsem použila SWOT analýzu, při níž popisuji silné, slabé stránky projektu, ale i další příležitosti či hrozby. Tato analýza ukazuje, jaké stránky může mít projekt a s čím by se mělo počítat, než se začne program realizovat. Dále naznačuje, co můžeme díky projektu získat nebo ztratit. Touto analýzou lze dobře znázornit odvedenou práci a její celkové zhodnocení a vhodnost výběru prostředí či tématu.

Tabulka 2: SWOT analýza

Silné stránky	Slabé stránky
a. Získání praktických zkušeností do studia PVC ale i dalšího navazujícího studia. b. Prohloubení znalostí v oboru výtvarné výchovy. c. Rozšíření vědění o školní družině a jejím fungování. d. Vytvoření vlastního projektu – získání zkušeností pro další projekt. e. Utvoření výstavy pro veřejnost, výtvarných prací, které vznikly v průběhu působení na ZŠ Slovanka.	a. Krátké časové působení pro práci na projektu. b. Malé zkušenosti s vedením větší skupiny dětí.
Příležitosti	Hrozby
a. Splnění povinných školních praxí b. Kontakty do budoucnosti - získání potřebných zkušeností pro další uplatnění v oboru	a. Malý zájem o vytvořený výtvarný projekt pro děti ze školní družiny. b. Neposkytnutí prostoru ze strany ZŠ Slovanka.

Zdroj: autor práce, 2014

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla rozdělena na tři části. V teoretické části jsem se zaměřila na vysvětlení pojmu školní družina a na objasnění všeho podstatného, co patří do školní družiny. Také jsem se v teoretické části zaměřila na výtvarnou výchovu a na to nejdůležitější, co do ní patří. Nejdříve jsem vysvětlila pojem výtvarná výchova a dále pak to, co je součástí výtvarné výchovy, jako jsou výrazové prostředky či výtvarný projev dětí, kam jsem zařadila i vysvětlení pojmu symbol v dětském výtvarném projevu. Zdůrazňuji zde, že symbol je základem uměleckého vyjadřování. Následně se zmiňuji rovněž o tom, jak výtvarnou výchovu vnímají žáci v 3., 4. a 5. třídě základní školy. Toto téma mi velmi pomohlo v pochopení toho, na co se žáci v těchto ročnících nejvíce zaměřují a co je pro ně stěžejní a důležité. Některé poučky z použité literatury, ve které se psalo o vnímání výtvarné výchovy v daných ročnících, jsem využila i ve svém projektu, abych žáky, kteří se mnou pracovali, lépe namotivovala pro daný úkol. Dále jsem se orientovala na výtvarné techniky a v závěru teoretické části jsem se zmínila o pojmu projektová výuka a přiblížila pojem projekt, protože jsem se mu v celé praktické části věnovala.

V praktické části jsem se zaměřila na realizaci projektu. Nejdříve jsem popsala prostředí, kde jsem projekt realizovala, a dále jsem seznámila se skupinou, která se mnou pracovala. Vysvětlila jsem v této části, o jakou skupinu jde a z jakých tříd žáci pocházejí. Byli to žáci z 3., 4. a 5. třídy. Převážně se mnou pracovaly dívky, protože je výtvarná výchova velmi baví a chtěly se dozvědět něco nového, jako například nové techniky nebo různé nové postupy, které mohou dále použít ve své praxi. Pracovalo se mnou i pár odvážných chlapců. I když chlapci nejsou v tomto směru někdy tak šikovní jako děvčata, i tak se jim práce velmi povedly, a někdy je měli dokonce lepší než dívky. Také jsem zde charakterizovala, jak celý projekt vznikl, přičemž jsem si pomohla přehlednou tabulkou, ve které jsou vysvětleny všechny úkoly, které jsem s žáky realizovala, a také to, jaké byly použity pomůcky. Poté jsem celý projekt uvedla podrobněji. Každý úkol jsem popsala zvlášť, aby bylo vidět, jaké byly použity techniky a pomůcky pro daný úkol. Popsala jsem zde také celý postup pro lepší pochopení úkolu.

Ve třetí, závěrečné části jsem celý projekt zhodnotila. Nejprve jsem ocenila každý úkol samostatně, aby bylo zřejmé, kde byly jaké chyby, nebo co se naopak

povedlo či co by šlo příště udělat lépe. Díky ocenění každého úkolu zvláště můžeme úkoly mezi sebou porovnávat a rovněž je zde dobře patrné, co jsem zlepšila oproti minulému úkolu, aby se tento povedl lépe. Poté jsem projekt zhodnotila z celkového hlediska. Zda se mi povedlo docílit toho, co jsem si na začátku stanovila. Myslím si, že se mi to povedlo.

V závěru celé své práce zhodnocuji projekt pomocí výstavy, kterou jsem uspořádala spolu s žáky, kteří se mnou na projektu spolupracovali, aby spolužákům a učitelům na Základní škole Slovan v České Lípě ukázali, jak si dokázali poradit se zadanými úkoly. Pomocí výstavy bylo ukázáno umění žáků a jejich zapojení se do práce pod vedením mě jako lektorky. Výstava se konala až na konci celého projektu, aby se ukázaly všechny techniky, které jsem pro žáky školní družiny zvolila.

Cílem bylo naučit žáky základní školy, kterou jsem si vybrala, nové výtvarné techniky, což se mi povedlo, a to zejména díky technice prostorové tvorby, kterou žáci znali jen zřídka nebo vůbec ne. Také bylo mým cílem žáky zdokonalit ve vybraných technikách a ukázat jim jiný pohled na výtvarnou výchovu než jen jako na vyučovací předmět ve škole. Chtěla jsem také předvést studentům základní školy, co je to projekt, jak funguje a jak se s ním pracuje. Posledním z mých cílů bylo navrhnout pro žáky, kteří navštěvují školní družinu, konkrétní projekt a potom ho s nimi zrealizovat. Tento cíl se mi též povedl, a to hlavně v tom směru, že žáky projekt velmi bavil a byli ochotni na něm se mnou spolupracovat.

Díky této práci jsem si vyzkoušela práci s dětmi ve školní družině, vedení většího kolektivu dětí a motivování k jiné práci, než jakou znají z výuky na základní škole. Mohla jsem předat zkušenosti, které jsem nabyla buď studiem na Technické univerzitě v Liberci v oboru Pedagogiky volného času, nebo studiem literatury k tomuto tématu. Byla to pro mě nová zkušenost, předat žákům školní družiny nové a zajímavé informace, které se týkají výtvarné výchovy a všeho, co do ní patří. Díky bakalářské práci jsem poznala nový náhled na vysvětlování učiva žákům jinou a třeba i zábavnou formou, kterou studenti mohou lépe pochopit a více pak s učiteli spolupracovat. Tento pohled mi dodal více odvahy pro další práci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BABYRÁDOVÁ, Hana. *Symbol v dětském výtvarném projevu*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003, 132 s. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-3360-6.

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika)*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5.

BALKOVÁ, Krista. *Náměty pro školní družinu: deset projektů s konkrétními činnostmi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-802-9.

DÖMISCHOVÁ, Ivona. *Projektová výuka: moderní strategie vzdělávání v České republice a německy mluvících zemích*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2915-1.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-1620-9.

DYTRTOVÁ, Kateřina. *Interpretace umění ve výtvarné výchově*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7044-424-X.

FRANCÍREK, František. *Bakalářská práce: co, jak a proč připravit, zpracovat, napsat a zhodnotit (obhájit)*. 2. vyd. Praha: Ingenio et Arti, 2013. ISBN 978-80-95287-2-7.

HÁJEK, Bedřich. *Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-233-1.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich a Jiřina PÁVKOVÁ. *Školní družina*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-900-2.

HAZUKOVÁ, Helena a Miloslava DVOŘÁKOVÁ. *Situace ve výtvarné výchově*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-661-X.

HAZUKOVÁ, Helena a Miloslava DVOŘÁKOVÁ. *Učitelovo rozhodování v situacích výtvarné výchovy: příkladový materiál*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-660-1.

HAZUKOVÁ, Helena a Pavel ŠAMŠULA. *Didaktika výtvarné výchovy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7.

HODGE, Anthony. *Výtvarné techniky pro začátečníky*. 1. vyd. Překlad Alena Škodová. Havlíčkův Brod: Fragment, c1999. ISBN 80-7200-323-2.

KARBUSICKÁ, Ludmila. *Výtvarná výchova a dítě*. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1985. ISBN 59-118-79.

KAVČÁKOVÁ, Alena a Josef MALIVA. *Úvod do výtvarné výchovy: Určeno pro stud. učitelství 1. stupně ZŠ a 1. stupně ZŠ - spec. pedagog.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994, 86 s. ISBN 80-7067-383-4.

KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Základy výtvarné výchovy: Učebnice pro pedagogické fakulty*. 1. vyd. Československo: Praha: SPN, 1987.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 978-80-210-4142-4.

MACKO, Anton a Otília NEVŘELOVÁ. *Výtvarná výchova v 3. a 4. ročníku ZŠ: Metodická příručka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 14-056-89.

MACKO, Anton a Otília NEVŘELOVÁ. *Výtvarná výchova v 5. a 6. ročníku ZŠ: metodická příručka*. 2. přeprac. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Metodické příručky (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-23975-7.

NOVOTNÝ, Jan. *Podklady k tvorbě projektů při výuce technických předmětů na ZŠ*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007. ISBN 978-80-7044-878-6.

POŠAROVÁ, Markéta. *Výtvarné vyjadřování 3: (prostorová tvorba)*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012. ISBN 978-80-7372-837-3.

ROESELLOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-121-4.

ROESELLOVÁ, Věra. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995. ISBN 80-238-3744-3.

ROESELLOVÁ, Věra. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1996. ISBN 80-902-2671-1-X.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefaktika pro předškoláky a mladší školáky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, 194 s. ISBN 978-80-7367-322-2.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Projektové řízení*. 2. vyd., reedice. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. Studijní texty (Ostravská univerzita, Filozofická fakulta). ISBN 978-80-7368-749-6.

ŠRITROVÁ, Dana. *Nápady do školních lavic: výtvarná výchova a pracovní vyučování*. 1. vyd. Praha: Septima, 2002. ISBN 80-7178-599-7.

UŽDIL, Jaromír. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. 5., přeprac. a dopl. vyd., v Portále. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7.

UŽDIL, Jaromír. *Výtvarný projev a výchova*. 2. vyd., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.

VONDROVÁ, Petra. *Výtvarné techniky pro děti: hry a výtvarné činnosti pro děti ve věku od 4 do 9 let*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-583-0.

ZACHOVÁ, Libuše. *Integrační procesy ve výtvarné výchově: (se zaměřením na práci v 1. - 5. roč. ZŠ)*. 1. vyd. V Hradci Králové: Gaudeamus, 2000. ISBN 80-7041-136-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

ACE IT S.R.O. *Základní škola Slovanka* [online]. 2009 [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: <http://www.zsslovanka.cz/>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha A** Fotografie z realizace projektu „Planeta krásy“
- Příloha B** Plakát výstavy
- Příloha C** Fotografie z výstavy

Příloha A – Fotografie z realizace projektu „Planeta krásy“

Obrázek 8: Koláž

Zdroj: autor práce, 2013

Obrázek 9: Malba plazů

Zdroj: autor práce, 2013

Obrázek 10: Struktura listu

Zdroj: autor práce, 2013

Obrázek 11: Roláž savců

Zdroj: autor práce, 2013

Obrázek 12: Vosková rezerva

Zdroj: autor práce, 2013

Obrázek 13: Lesní krajina

Zdroj: autor práce, 2013

Příloha B - Plakát výstavy

Obrázek 14: Plakát výstavy

Výstava prací žáků Základní školy Slovanka

Zvu Vás na výstavu výtvarných prací ve spolupráci s žáky školní družiny pod vedením Veroniky Eflerové studentky pedagogické fakulty.

Místo: Základní škola Slovanka, Česká Lípa

Datum: 18. 12. 2013

Čas: 14:00

Zdroj: autor práce, 2013

Příloha C – Fotografie z výstavy

Obrázek 15: Před zahájením

Zdroj: autor práce, 2013

Obrázek 16: Výstava

Zdroj: autor práce, 2013

Obrázek 17: "Bodování" děl

Zdroj: autor práce, 2013

Obrázek 18: Hodnocení výstavy

Zdroj: autor práce, 2013